

Liber har nu som ambition att ge intresserade läsare en fokuserad och greppbar orientering i olika, ofta mycket omfattande och svårtolkade begrepp. Syftet med utgivningen, liksom dess potentiella läsekrets, är något diffus, men kan ändå sägas vara lovvärd i akt och mening att ge en bildningsintresserad allmänhet något att sätta tänderna i. Ett, får man säga, centralt begrepp är *kunskap*, vilket de båda professorerna Mats Benner och Sven Widmalm har tagit sig an.

Författarna klagör inledningsvis att det är den akademiska eller vetenskapliga kunskapen som skall stå i fokus i handboken. Denna form av kunskap är den som driver samhällsutvecklingen framåt, då den inte längre kan betecknas som exklusiv eller perifer och inte heller enkom universitetsbunden. Snarare flödar den fritt i samhället och känner inga gränser gentemot andra sektorer eller kunskapsmiljöer. Den akademiska eller vetenskapliga kunskapen har hög status i förhållande till tyst, vardaglig eller lekmannamässig kunskap, även om vetenskaplig kunskap möter kritik för dess rationalitetsinriktning, nyttomaximering och brist på inlevelseförmåga. Denna konflikt mellan olika former av kunskap berörs knappast alls i skriften, även om gränsdragningsfrågan diskuteras.

Att författarna har sin bakgrund i sociologi och idé- och lärdoms historia blir tydligt, då de väljer ett sociologiskt perspektiv snarare än ett filosofiskt, vilket enligt min mening ökar skriftens relevans. Författarna utgår från institutioner och organisationer, hur kunskapen trakterats av stat, politik och marknad, men även hur kunskap mobiliserar dessa allierade.

Boken består av två delar; efter en kortfattad inledning om hur kunskapsproduktionen har betraktats inom samhällsvetenskap och humaniora under 1900-talets senare decennier följer en vetenskapshistorisk översikt med fokus på relationen mellan forskning och samhälle från 1600-talets naturvetenskapliga revolution över det sena 1900-talets postmoderna kunskapssamhälle. Del ett består även av några historiska fallstudier som detaljerat visar på hur vetenskaplig kunskap har interagerat med det omgivande samhället. Del två har en mer tematisk karaktär i akt och mening att förklara kunskapshandlingen i vår tid. Kultur- och miljöfaktorer står i centrum liksom institutioner, discipliner och individens roll. Avslutningsvis behandlas även politikens betydelse för kunskapsutvecklingen.

I någon mån kan det tyckas orättvist att efterlysa aspekter när förutsättningarna för handboksskrivandet med nödvändighet är begränsande både till perspektiv

och till utrymme. Handboken är utan tvekan greppbar, överskådlig och läsvärd; med andra ord måste sägas att den fyller sitt syfte. Att akademisk eller vetenskaplig kunskap får styra behandlingen av kunskapsbegreppet är helt korrekt. Visserligen får andra former av kunskap stå tillbaka, men å andra sidan låtsas författarna inte om någonting annat. Rollfördelningen är klar. Vad som är intressant och relevant är avsaknaden av en mer uttalat ideologisk kritik mot traditionell akademisk/vetenskaplig kunskap. Förvisso nämns den postmoderna problematiseringen av kunskapsbegreppet, men bakom den historiskt kraftfulla och effektiva retoriken kring vetenskapligt baserad kunskap i vetenskapshistorien måste rimligtvis även nämnas den emancipatoriska traditionen.

Den var ofta förlikad med ideologikritik med marxistiska förtecken, och växte fram i mitten av 1960-talet (även om den har en förhistoria) för att leva kvar åtminstone fram till slutet av 1980-talet. Den emancipatoriska hållningen fokuserade på kunskap som en frigörelseprocess bort från det kapitalistiska systemets bojar och de rådande maktstrukturerna i denna samhällsmodell. Kunskap som blottläggare av ideologiska strukturer och förtryckarmekanismer, en dechiffreering av ideologiska och vetenskapliga intressen. Den emancipatoriska traditionen handlade även om kunskap som möjliggör den enskilde att utvecklas i den riktning som denne önskar, vilket i hög grad tangerar den klassiska bildningstraditionen. Denna tradition kanske hade sin storhetstid för ca 30 år sedan, men är ingalunda utdöd utan lever kvar hos framförallt postmarxistiska forskare inom humaniora och samhällsvetenskap, och hade kunnat ge en värdefull komplettering i den aktuella handboken om kunskapsbegreppet.

Henrik Brissman, Lund

Lars Strannegård & Ulla Eriksson-Zetterquist: *Organisering*. Liber, Malmö 2011. 119 s. ISBN 978-91-47-08939-0.

På senare tid har det dykt upp ett nytt slags böcker på (studentlitteraturs)marknaden, korta, kärnfulla böcker, om aktuella ämnen. Natur och Kultur har en serie på detta tema som heter *Vad är* (makt, filosofi osv.). Och på initiativ av konstnären Ernst Billgren ger även bokförlaget Langenskiöld ut en serie liknande böcker med samma namn. *Vad är konst?* heter Billgrens bok, som enligt uppgift från förlaget har sålts i 35 000 exemplar.

Andra böcker i den serien handlar om musik och litteratur.

Boken *Organisering*, av Lars Strannegård och Ulla Eriksson-Zetterquist, är utgiven av Liber. Den ingår i en serie, BeGreppbart, där andra titlar förklarar och belyser ämnen/begrepp som Queer (som även behandlas i serien från Natur och Kultur), Erkännande, Retorik, Etik, Kunskap, Historia (se recensioner ovan). Liber har som ambition att ge ut ”introducerande böcker i samhällsvetenskap”. En bok, ett begrepp. ”Utforskande. Fokuserat. Dynamiskt. Greppbar kunskap i ett nötskal. Helt enkelt.”

Redan här kan jag avslöja, att jag tycker att i alla fall den bok jag har läst lever upp till ambitionen. Jag dristar mig t.o.m. att gå så långt att jag varmt rekommenderar boken till lärare och andra som är intresserade av aktuell samhällsteori. Boken har ett ledigt och flytande språk, pedagogiskt upplägg och ett innehåll som är kärnfullt, klagörande och som lockar till vidare läsning. Uppdraget att recensera böcker i vetenskapliga tidskrifter får emellertid inte förväxlas med hur man gör i tv och dagspress. Där sätter man betyg, och nöjer sig med det. Här skall jag presentera innehållet, och motivera mitt omdöme. Jag reser även en del frågetecken och manar kulturvetare till eftertanke. Detta är en bok med många bottnar och den väcker olika tankar.

Det första man kan fundera över är vad den här typen av böcker gör med synen på kunskap. Hur mycket kan man förenkla? Jag är i allmänhet positivt inställd till enkelhet och strävar i mitt skrivande efter att vara så rak som möjligt. Men om förenklingen blir ett självändamål, vad händer då? Om kunskap bara erkänns som kunskap om/när alla förstår? Kan det inte få konsekvenser för högre utbildning? Det finns en fara i att studenternas krav, som ibland handlar om att läsa just enkla, korta och tydliga böcker, får väga tyngre än lärarnas ambitioner att ge kunskaper för livet. All kunskap går att förenkla, men enkelhet är inte ett kännetecken som är applicerbart på allt, speciellt inte inom humaniora. Vad jag vill framhålla är behovet av kritiska samtal om konsekvenserna av den här typen av böcker. Om förenkling till varje pris är en trend som alla måste förhålla sig till för att bli publicerad, då är vi ute på ett sluttande plan.

Nåväl, den kritiken är egentligen inte riktad mot boken *Organisering*. Här har författarna lyckats väl i balansgången mellan förenkling och enkelhet. Boken är uppdelad i tre delar. Först ”Ordning och reda”, som behandlar forskningen om organisationer och organisering från början av 1900-talet fram till 1970-talet, då

forskningen ändrade karaktär. Del två ger en översikt och genomgång av organisationsforskningens viktigaste huvudlinjer, från 1970-talet fram till idag. Del tre summerar, reflekterar och blickar mot framtida forskningsuppslag. Upplägget är verkligen utforskande, fokuserat och dynamiskt. Boken ger en gedigen och välskrivna genomgång av och pedagogiska förklaringar till organisationsforskningens historia, nutid och viktigaste teorier.

Centrala insikter och slutsatser av den forskning som presenteras är för det första att det inte finns något optimalt, enskilt sätt att organisera, ingen beständig rationalitet att upptäcka och förhålla sig till. Organisationers riktning bestäms av dolda mönster och maktordningar. Och det som är målet med organiseringen, det officiella målet, stämmer sällan överens med hur det ser ut i praktiken. En avhandling om försvarsmakten nämns t.ex. i boken. Studien visar att denna organisation först och främst kan sägas vara ett system för att möjliggöra officerskarriärer, vilket är något helt annat än det rationella instrument för militära insatser som man vill ge sken av, eller själva är övertygade om är syftet med verksamheten. Forskningen om organisering visar att det ofta handlar om omedvetna processer och att det därför är viktigt att studera konsekvenser av organisering. Här finns mycket att tänka på, inte minst för oss akademiker. Vad är det vi producerar egentligen, och vilken är vår kärnverksamhet, i praktiken?

Slutsatsen och bokens kanske största behållning är insikten om att de fundament som samhällens organisationer vilar på är eteriskt flyktiga, även om alla aktörer vill få resten av världen att bortse från detta faktum. Bankpalats byggs (eller byggdes) inte i sten för inte. Det man saknar i innehåll får man kompensera i yta. Allt handlar om förtroende, om produktion av förtroende och legitimitet. Överförd till frågan om organisering av världens finanser blir insikten om avsaknaden av fundament skrämmande, men just därför aktuell och viktig. Skulle systemet krascha, vilket det gör om förtroendet naggas i kanten, då står vi där, alla vi som belånat våra hus och bostadsrätter, med kostsamma åtaganden som måste uppfyllas, oavsett vilket värde marknaden anser att huset eller lägenheten representerar. Sådana tankar väcks under läsningen av boken, liksom organisationsbegreppets påfallande likheter med kultur.

Den senaste organisationsforskningen är inspirerad av Aktör-Nätverksteori. Och detta perspektiv öppnar för en rad intressanta frågor. Vad är ett företag t.ex.? Svaret, enligt organisationsforskarna, är att det är en

sammansättning av mindre delar, en lista av komponenter som samverkar (inte bara människor). Och det är själva samverkan, organiseringen som är upphovet till det vi känner igen som ett specifikt företag. Företag och organisationer, förstådda på detta sätt, blir ett slags emergenta storheter med egna behov. Organisationer tenderar att värna sin egen överlevnad, och för att uppnå detta lierar de sig med olika aktörer för att stärka sin position. Starka personligheter knyts t.ex. till organisationen. Insikten jag tar med mig av detta är, att om man vill verka för långsiktig hållbarhet, då är detta en central knäckfråga. Skall samhället värna medborgarna som enskilda subjekt? Eller ska man värna företagen som aktörer? Idag är svaret givet. Företagens intressen värnas konsekvent, överallt. Företagen anses vara så värdefulla att deras intressen alltid måste gå före enskilda individers. Men detta är ett val, en aktiv viljehandling. Det hjälper organisationsforskningen oss att inse. Om den insikten vore mer spridd skulle bonusprogram och annat kunna diskuteras på helt nya sätt. Inte som uttryck för bolagsbossars girighet, utan som exempel på företagens bristande intresse för medmänsklighet och solidaritet med dem som utför det arbete som genererar den vinst som kan sägas vara organisationens övergripande mål, i praktiken.

Med ett sådant tänkande är det inte Wallenberg eller andra styrelseproffs som styr, de är bara galjonsfigurer för aktörer som Investor, Volvo eller Eriksson. Direktörerna (och alla andra delar och aspekter som är en förutsättning för organiseringen) är bara små brickor i ett stort maskineri. Detta förhållande både kan och bör erkännas och synliggöras, samtalas om och granskas kritiskt, menar jag. Det står inte i boken, men jag finner

fog för det i läsningen. Företagen som aktörer klarar sig utan enskilda direktörer, men de klarar sig inte utan den helhet av aktörer som organisationer knyter till sig. Det är en slutsats man kan dra av de senaste rönen inom aktuell organisationsforskning.

Pengar för pengarnas skull, är ett tänkande som sprider sig och som koloniserar allt fler områden i samhället. Även inom den högre utbildningen är det ekonomiska hänsyn som styr mer än vetenskapliga. Idag är det kurserna som ger mest intäkter som värnas, inte nödvändigtvis de som ger bäst kunskaper. Balansräkningen är lite för ofta viktigare än intellektuell utveckling. Söktryck och efterfrågan står mer i fokus än kunskapernas användbarhet. I den bästa av världar sammanfaller intressena. Det finns ingen dold agenda och heller ingen anledning att ställa någon mot väggen. Men just därför blir det viktigt att kritiskt granska konsekvenserna av de beslut som tas, överallt. Det är viktiga insikter som boken ger. Men varför, undrar jag, är det företagsekonomer som jobbar med dessa frågor och inte kulturvetare?

Organisering är en bok skriven av företagsekonomer. Men den handlar om ämnen som berör och tar upp aspekter av samhället som en kulturvetare lika gärna, och ibland bättre, skulle kunna skriva och forska om. Hur blev det så, och vad får det för konsekvenser för kulturforskningen i framtiden? Den frågan och frågorna som ställdes inledningsvis, bör man reflektera över innan man plockar in denna mycket välskrivna, klagörande och tankeväckande bok i undervisningen och på kurser inom det kulturvetenskapliga området. För den hör definitivt hemma där, och den behövs; ingen tvekan om det.

Eddy Nehls, Lerum/Trollhättan